

Bakalářská práce

2009

Miloslava Beránková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

ŽENY V ISLÁMSKÉM SVĚTĚ – RODINA A SPOLEČNOST

Vedoucí práce: Mgr. Martin Klapetek

Autor práce: Miloslava Beránková
Studijní obor: Náboženská výchova a etika
Forma studia: Kombinovaná
Ročník: 4.

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

10. duben 2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinovi Klapetkovi za vstřícnost,
cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 KORÁN – POSVÁTNÁ KNIHA ISLÁMU	8
1.1 Vznik islámu	9
1.2 Prorok Muhammad	11
2 PŘÍNOS ISLÁMU PRO SPOLEČNOST	14
2.1 Postavení žen v islámu	14
2.2 Výhody islámu pro ženy	16
2.3 Rodinné právo	19
2.4 Rodina v islámu	21
3 ŽENY A STÁT	23
3.1 Ženy v Iránu	23
3.2 Ženy v Libanonu	25
3.3 Ženy v Turecku	27
3.4 Ženy v Egyptě	30
3.5 Ženy v Saudské Arábii	33
4 ZAKRYTÁ ZNAMENÁ SLUŠNÁ	38
ZÁVĚR	41
Seznam použitých zdrojů	45
Abstrakt	46
Abstract	47

ÚVOD

K volbě tématu mě motivovaly zážitky a poznatky, které jsem získala před lety při četbě knihy Betty Mahmoodyové: „Bez dcerky neodejdu.“ Knihu jsem četla s velkým zaujetím už i proto, že jsem ve stejné době vyslechla podobný příběh z úst známé, která obdobnou situaci prožívala se svou dcerou a vnučkou. Bylo to pro celou rodinu velmi těžké období a patřilo k němu nejen mnoho soudních jednání, ale i tajné ukrývání osob a mnoho dalších stresujících situací. Sama sobě jsem kladla otázky a nacházela na ně více méně jednoznačné odpovědi. Byly to odpovědi, které zatracovaly způsob života muslimů. Byla jsem výrazně ovlivněna zkušenostmi a názory evropských žen, které sdílely jinou víru a nebo byly i bez vyznání. Dnes však už vím, že ne všechny moje dřívější úsudky a odpovědi byly správné.

Tak jako křesťané, i muslimové se liší. Všichni muslimové nejsou stejní. Jedním z důvodů odlišnosti jsou například různé větve islámu, ale jistě také lidské povahy, stejně jako u všech ostatních lidí různých vyznání. I muslimové mají své poklesky a chyby, jindy se do jejich náboženské horlivosti promítne věk, vliv jejich rodiny, vzdělání, země, ve které žijí, a samozřejmě doba, v níž žijí.

Svatou knihou muslimů je Korán. Muslimové jsou rozděleni, podobně jako křesťané na katolíky, protestanty a mnoho dalších, na šííty, sunnity, drúzy a také mnoho dalších.

Islám je nejmladší z velkých světových náboženství. Zrodil se na Arabském poloostrově, uprostřed drsné pouště. Na severozápadě ležela křesťanská Byzance a na severovýchodě se rozprostírala mocná Persie, jejímž náboženstvím byl prastarý zoroastrismus (staroperské náboženství proroka Zarathuštry založené na představě sváru dobra se zlem).

Islám patří do rodiny monoteistických náboženství. Monoteismus byl zvláštností Izraelitů - čili židů, a díky skupince židovských „odpadlíků“ vyrostlo z těchto židovských kořenů druhé velké světové náboženství – křesťanství. Nejmladší a třetí světové monoteistické náboženství je islám. Mojžíš je velkou

postavou všech tří náboženství a píše se o něm v Talmudu, Bibli i v Koránu – svaté knize islámu. Slovo islám arabsky znamená „odevzdání se (do vůle Boží“) a ten, kdo přijal islám, se nazývá muslim. Islám tvrdí, že mezi Bohem a člověkem není třeba prostředníků, člověk a jeho Bůh jsou v přímém vztahu a není třeba okliky přes Ježíše. Je tedy jen logické, že islám nikdy nevyvinul instituci podobnou např. katolické církvi s jejím papežem.

Muslimů je na světě asi jedna miliarda. Tedy každý šestý člověk na světě je muslim, čímž počet muslimů vyrovnává a pomalu převyšuje počet křesťanů. V současné době mimoto dochází k renesanci islámu a ožívování náboženských tradic. Mezi země s naprostou většinou muslimského obyvatelstva patří Saudská Arábie, Pákistán, Afganistan, Irán, Irák, Kuvajt, Bangladéš, Turecko, Egypt, Maroko a Alžírsko. V Evropě má islám význačnější zastoupení v Albánii, na území bývalé Jugoslávie, dále to je Makedonie, Bosna-Hercegovina a Černá Hora. Muslimové však žijí např. i v Japonsku, Spojených státech či v České republice.

Cílem této bakalářské práce je hlouběji proniknout do tematiky islámu. Shromáždit informace týkající se postavení žen v islámu. Zachytit, jaké místo islám ženě vymezil, jakou má žena roli v rodině a ve společnosti. Poznat práva ženy v moderní době, pochopit její závislost na mužích. Ukázat na odlišnosti v postavení ženy ve vybraných státech, a to i ve vztahu k ekonomické situaci a životní úrovni. Poskytnout náhled do oblasti, která je pro část lidstva naprosto samozřejmou, přirozenou součástí jejich života, ale pro druhou část lidstva neznámou problematikou, někdy vyvolávající i dojem bezpráví a utlačování. Pokusit se vyprovokovat ve čtenáři na základě poskytnutých informací hlubší zájem nejen o samotný islám, ale i moralitu lidské společnosti.

Muslimská žena je spojována se starou tradicí známou jako „závoj“. Podle islámu by se žena měla zkrášlovat závojem počestnosti, důstojnosti a neporušenosti. Žena je nabádána, aby neukazovala své fyzické půvaby a kouzlo před cizinci. Závoj, jež si musí natáhnout, je závojem, který ochrání její duši od slabosti, její mysl od domýšlivosti a její osobnost od demoralizace. Islám má

velký zájem na zachovalosti ženy, na zabezpečení její morálky a morálních zásad a na ochraně jejího charakteru a osobnosti.

Teze, že postavení ženy v islámu je zcela jedinečné a nepodobá se postavení ženy v žádném jiném systému, je zcela opodstatnělá. A tak tato bakalářská práce představí čtenářům poznatky, které byly získány prostudováním knih zabývajících se touto problematikou. Jedná se i o přímé zážitky, zkušenosti a postřehy autorů, kteří přímo žili mezi muslimy, procestovali mnoho islámských zemí a studovali dějiny a kulturu islámských zemí.

Také záměrem bakalářské práce je nejen nabídnout vhled do islámského světa, ale vyvolat rovněž zájem o hlubší zamyšlení a přehodnocení životních priorit a hodnot, jako je např. úcta, vážnost, důvěra a uznání člověka v lidské společnosti.

1 KORÁN – POSVÁTNÁ KNIHA ISLÁMU

Korán je považován za přímé slovo Boží, existující od věčnosti, zjevené proroku Muhammadovi prostřednictvím archanděla Gabriela v arabštině. Jeho dokonalost je tudíž nedosažitelná co do obsahu i formy. Nemale roli zejména pro muslimy hraje ta skutečnost, že zjevení bylo Proroku sděleno ve formě mluveného slova, a proto naslouchání recitaci Koránu je pro muslimy dodnes nepopsatelně krásné a povznášející. Korán se recituje při každé významnější události v životě muslimů. Nemálo muslimů se na znamení úcty učí části Koránu nebo i celý Korán z paměti.¹

Korán, zjevený proroku Muhammadovi v letech 610 až 632 n. l., je kniha určená pro všechny lidi. Jeho jazykem je arabština. Spisovná arabština, jazyk pevných pravidel, nedoznala díky Koránu za čtrnáct století žádných změn. Ani v Koránu samotném nebylo od jeho zjevení změněno jediné slovo. Text Koránu je výjimečný a nenapodobitelný nejen svým obsahem, ale i formou. Proto se žádný z překladů nemůže vyrovnat originálu. Ani verše v českém překladu nevystihují hloubku a mnohoznačnost myšlenek arabského textu.²

Korán je rozhodující a neodvolatelnou autoritou pro celý islámský věřící svět. Zrodil se během asi dvaceti let Muhammadovy kazatelské činnosti a o jeho rozsahu rozhodovala jen spolehlivost paměti a záznamů Prorokových druhů.

Korán, poslední zjevené slovo Boží, je prvním zdrojem každého muslima, jeho víry a praxe. Píše se v něm o všech součástech lidského života: o moudrosti, dogmatu, uctívání, obchodních jednáních, zákonech atd. Základním tématem Koránu je však vztah mezi Bohem a Jeho stvořeními. Zároveň Korán poskytuje detailní pravidla pro chod spravedlivé společnosti, pro správné chování a spravedlivý ekonomický systém.³

---

¹ Lawrence, B. *O Koránu*. Praha: Nakladatelství Pavel Dobrovský – BETA, 2007. s. 230.

² Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. s. 3.

³ Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. s. 45.

1.1 Vznik islámu

V době předislámské stejně jako později tvořili kočovníci (beduíni) převážnou většinu obyvatel střední a západní Arábie. Těsně před vznikem islámu probíhaly v západní Arábii různé procesy usazování kočovníků. Podmínky hospodářské činnosti ovlivnily i společenskou organizaci kočovníků, kteří se musí řídit přesnými migračními cykly v závislosti na ročním období, stavu vody a pastvin. Základní jednotkou společnosti byl proto rod, několik rodů vytvářelo klan; sdružení klanů, které se domnívaly, že mají společný původ – i když často to byla jen fikce – tvořilo kmen. Vůdce kmene (*saj jid*) byl vždy volen a dosahoval svého postavení jen díky svým osobním schopnostem, zejména vojenským a politickým, avšak i svou štedrostí a pohostinstvím. Volný život beduínů, hraničící s anarchií, podléhal určitým nepsaným zákonům, jež byly v drsných přírodních a společenských podmínkách nezbytné k zachování života a sociální rovnováhy. Na prvním místě stála soudružnost rodů a klanů, vzájemná loajalita a ochrana všech jejich členů. V Arábii mohl jedinec existovat pouze v rámci kolektivu, který mu skýtal záruku bezpečnosti a pomoci. Uvnitř kmene existovala naprostá rovnost všech svobodných mužů; samozřejmou povinností bylo pomáhat těm členům, kteří se ocitli v tísní nebo v chudobě. Spojenecké závazky a různé smlouvy mezi jednotlivci i kmeny byly posvátné, a byť nebylo žádné vnější moci, která by si jejich dodržování vynucovala, obava ze ztráty cti v očích ostatních kmenů byla účinným motivem. V tomto směru hrálo veřejné mínění ve staré Arábii velmi významnou úlohu.

Oblastí, kde vznikl islám a kde nejdříve zapustil kořeny, nebyly poušť a step, ale hidžázská města a oázy, kde žilo usedlé obyvatelstvo. Nejvýznamnějším místem byla Mekka, ležící v pustém a neúrodném údolí a odkázána nikoli na zemědělství, nýbrž na jinou ekonomickou činnost. Tato činnost vedla k růstu bohatství, takže nakonec v období těsně před vznikem islámu byla Mekka střediskem bohatství, obchodu a politického vlivu. K významu Mekky přispívalo i to, že byla kultovním centrem celé západní Arábie, neboť zde stálo božiště Ka'ba. Ka'ba byla a vlastně je dodnes krychlová budova, vystavěná nad černým

kamenem, zřejmě meteorického původu, který je v ní zazděn. Ka'ba a řada jiných posvátných míst v těsné blízkosti Mekky byly cílem každoročních poutí, konaných v posvátných měsících a spojených s určitým rituálem, který později Muhammad adaptoval i pro islámský kult.⁴

Islám je úplné přijetí a podřízení se Božímu učení, které Bůh zjevil svému proroku Muhammadovi.

Muslimové věří v Jednoho, Jediného, Nesrovnatelného Boha, který nemá syna, ani společníka, a nikdo jiný nemá právo být uctíván, než On. Jedině On je pravý Bůh a každé jiné božstvo je falešné. V Koránu Bůh sám sebe popisuje:

„On Bůh je jedinečný, Bůh sám o sobě věčný. Neplodil a nebyl zplozen a není nikoho, kdo je mu roven.“ (Korán, 112:1-4)⁵

Pět pilířů islámu:

1. **Vyznání víry** - znamená „Není pravého boha kromě Boha a Muhammad je Posel (Prorok) Boží“.
2. **Modlitba** – muslimové se modlí pětkrát denně (za svítání, v poledne, uprostřed odpoledne, po západu Slunce a po úplném setmění). Modlitba v islámu je přímé spojení mezi Bohem a tím, kdo jej uctívá. Mezi věřícím a Bohem není žádný prostředník.
3. **Zakát (almužna potřebným)** – původní význam slova *zakát* je „očistění“ a „růst“. Dát *zakát* znamená dát určené procento z určitého majetku určitým skupinám potřebných lidí. Muslim platí ze zlata, stříbra a hotovosti, které dosáhly množství zhruba 85 gramů zlata a jsou ve vlastnictví po jeden lunární rok, dvě a půl procenta. Náš majetek je očistěn tím, že dáme stranou malou část pro ty, kteří jsou potřební.

---

⁴ Korán. *Živá díla minulosti. Svazek 63.* Praha: Odeon, 1972. s. 10 – 14.

⁵ Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu.* Praha: Islámská nadace, 1972. s. 39.

4. **Půst v měsíci Ramadánu** – muslimové se postí každý rok v měsíci Ramadánu. Od úsvitu až do západu Slunce se vzdají jídla, pití a vyhýbají se sexuálnímu styku. Měsíc Ramadán je devátý měsíc islámského kalendáře (který je lunární a ne solární).
5. **Pout' do Mekky** – povinnosti každého muslima, který je toho fyzicky a finančně schopen, je zúčastnit se alespoň jednou za život poutě (*hadždž*) do Mekky.⁶

1.2 Prorok Muhammad

Podle nezaručených zpráv se Muhammad narodil v roce 570 n. l. v Mekce. Jeho otec se věnoval obchodu, ale zemřel ještě před Muhammadovým narozením. Po smrti matky se ujal čtyřletého Muhammada jeho děd a později strýc Abú Tálíb. S ním se prý Muhammad účastnil obchodní výpravy do Sýrie a také válek Mekky proti některým okolním kmenům. Ve svých dvaceti pěti letech vstoupil do služeb zámožné vdovy Chadídží jako obchodní agent a zakrátko potom se s ní oženil. Z tohoto manželství vzešli dva chlapci, kteří zemřeli v raném věku, a čtyři dcery, avšak kromě nejmladší z nich, Fátimy, nestala se žádná z nich předmětem zvláštní úcty muslimů. Muhammadova sociální situace se sňatkem zlepšila, takže se mohl samostatně věnovat obchodování. Mekkánské prostředí poskytovalo dosti příležitostí ke styku s příslušníky nejrůznějších kultur a náboženství. Podle tradice dostalo se Muhammadovi prvního zjevení v roce 610, kdy mu bylo okolo čtyřiceti let. Zpočátku měl obavy, zda se nezbláznil, a pomýšlel dokonce i na sebevraždu. Tehdy mu byla velkou oporou jeho manželka Chadídža a za pomoci svého bratrance Waraqy, který se již dříve seznámil s křesťanským učením, v něm upevnila víru, že je skutečně poslem Božím.⁷

---

⁶ Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. s. 54-55.

⁷ *Korán. Živá díla minulosti. Svazek 63*. Praha: Odeon, 1972. s. 22-24

Muhammad byl obchodník a nosil poselství. Skromné poměry, do nichž se narodil, nijak nenaznačovaly, jaký mimořádný osud ho čeká. Většina jeho nejbližších příbuzných se živila obchodem, stejně tak jeho strýc Abú Tálíb. Muhammad ho doprovázel na obchodních cestách do Sýrie, stal se vůdcem karavan. Velice ostře pociťoval rozpory v mekkánské společnosti. Zamýšlel se nad tím, jaké měl jako sirotek štěstí, když se ho ujal nejdříve strýc a poté jeho chápavá manželka. Pravidelně se i se svým bratrancem Alím uchyloval do jeskyní na hoře Hirá nad Mekkou, kde se postil a rozjímal.⁸

Muhammad po smrti Chadídži velice strádal, a proto mu blízký přítel poradil, aby se oženil. Nejdříve pojal za manželku vdovu jménem Saudá. Poté se oženil s Á'íšou, mladičkou dcerou jednoho ze svých spojenců. Později se Muhammad oženil s dalšími ženami, avšak v mnoha směrech byla Á'íša po Chadídži nejvýznamnější.

Muhammad zemřel ve věku 63 let. Byl příkladem čestného, spravedlivého, milosrdného, soucitného, pravdomluvného a statečného člověka. Během jednoho století od Muhammadovy smrti se islám rozšířil od Španělska na západě až po Čínu na východě.

Muhammad je hodnocen především jako člověk, který rozpoznal krizi své společnosti a dovedl nalézt určité řešení, které se ukázalo pro stránce náboženské, mravní, sociální i politické jako úspěšné nejenom pro jeho dobu, nýbrž i do budoucnosti, a nejen pro Araby, nýbrž i pro řadu jiných národů, které přijaly islám. Položil pevné základy ke světovému názoru, v němž našly a nalézají uspokojení stovky milionů lidí. Byl mužem pevné vůle, cílevědomým, do hloubi duše přesvědčeným o svém poslání, soucitným a laskavým, avšak nesmiřitelným k tomu, co pokládal za bezbožné a nečestné. Přestože se mu dostalo nepatrného vzdělání a ani jeho rozhled nebyl příliš široký, projevil neobyčejné intelektuální schopnosti a kvality, které mu umožnily vyrovnat se s obtížemi, s jakými se málokterý tvůrce nového náboženství společnosti setkal. Byl člověkem, u něhož

---

⁸ Lawrence, B. *O Koránu*. Praha: Nakladatelství Pavel Dobrovský – BETA, 2007. s. 35-36.

tvůrčí imaginace, spojená s bystrým intelektem, vyvolala v život myšlenky a koncepce reagující na věčné otázky lidské existence a vztahů. A to takovým způsobem, že byl schopen dát miliónům lidí náboženství lepší, než měli dřív, dokud nemohli prohlásit, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží.⁹

---

⁹ *Korán. Živá díla minulosti. Svazek 63.* Praha: Odeon, 1972. s. 44-45

2 PŘÍNOS ISLÁMU PRO SPOLEČNOST

Muslimové chápou Korán jako přímé slovo Boží, které existuje od věčnosti. Proto ho také většina z nich považuje za jediný zdroj zákonodárství a nesmírně si ho váží. Vedle Koránu existuje tzv. *sunna*. To jsou v podstatě zapsané výroky proroka Muhammada a zprávy o tom, jak se choval. Jeho jednání je pro muslimy vzorem, podle kterého se snaží žít, a proto se *sunna* volně překládá jako „tradice“ – tradice, kterými bychom se my muslimové měli řídit. Přestože mnoho lidí považuje islám za zaostalý, není to pravda. Naopak – islám přinesl společnosti velký pokrok, mnoho pozitivních věcí: toleranci, byl nositelem obrovského rozkvětu (díky islámským vědcům se do Evropy dostaly např. matematika, medicína, geometrie, astronomie). Nabízí se námitka, že islám je krutý, protože přikazuje kruté tresty (např. sekání rukou za krádež). Tyto tresty však měly být spíše výstrahou, neboť v 6. století byly v arabském světě věznice téměř neznámé. Na rozdíl od evropského zákonodárství, které je zaměřené na trestání zločinců, se islámské právo soustředí na zabránění zločinům předem. Islám vedl lidi ke vzájemné úctě a respektu, bez ohledu na postavení, bohatství či kmenovou příslušnost. Islám podpořil lidi v tom, aby se k sobě chovali milosrdně, laskavě a štědře. Důraz, jenž klade islám na laskavé zacházení a dobré chování k rodičům, by se mohl stát příkladem i pro naši společnost, kde rodiny často odkládají své rodiče do ústavů nebo domovů důchodců s omluvou, že tam mají potřebnou péči a vhodnou společnost. Ale kdo si všímá prázdnoty a smutku v očích těchto stařenek a stařečků? Prorok Muhammad jednou řekl: „Ten, kdo není milosrdný k mladým, ani nerespektuje staré, nepatří k nám.“¹⁰

2.1 Postavení žen v islámu

V Koránu rozvíjí Muhammad své etické učení. Hlavními zásadami jakéhosi desatera jsou: nepřidružovat nikoho k Bohu, ctít rodiče, být laskavým k rodině a příbuzným, nezabíjet děti (dcery) z obavy před zchudnutím, nedopouštět se

---

¹⁰ Frouzová, M. *Závoj a džíny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 92-94.

cizoložství, nezabíjet neoprávněně, dávat správné míry a váhy, nedotýkat se jmění sirotků, dodržovat smlouvy, nenásledovat něco, o čem nemáš vědění, nechodit pyšně a domýšlivě po zemi. Je samozřejmé, že k těmto základním morálním příkazům přistoupily během doby ještě další: čestnost, upřímnost ve slovech a činech, odsuzování pokrytectví a lakoty. Korán doporučuje vyhýbat se špatné společnosti, mlčet o nedostatcích druhých spíše než o nich veřejně hovořit, zdržovat se posměšků, hrubých řečí a urážek, nepřísaht zbytečně, být zdvořilý a ohleduplný ve vzájemných stycích, nevstupovat do domu jiného bez dovození a ohlášení apod. Mnohé z těchto příkazů a doporučení patří sice spíše do příručky o dobrém chování, avšak svědčí o Muhammadově usilovné snaze po co největší harmonii v lidských vztazích a po zjemnění hrubých mravů tehdejší epochy a prostředí.¹¹

Postavení ženy stanoví Korán o stupeň níž než mužovo (4:31)¹², současně však nařizuje, že s nimi má být nakládáno laskavě a spravedlivě. Jestliže muž není schopen jednat se všemi manželkami stejně nestranně, má mít pouze jednu. Muž je rovněž povinen dát ženě odstupné (*mahr*), které zůstává vlastnictvím ženy i po rozvodu či úmrtí manžela. Na druhé straně je ženám doporučována skromnost a cudnost ve vystupování. Verš (33:59)¹³ není zcela jasný, pokud se týká částí těla, které si má žena na veřejnosti zahalovat. Zdá se, že předpis o zahalování tváře závojem je až po koránský a opírá se o pozdější výklad tohoto verše.¹⁴

Islám pohlíží na ženu, ať už svobodnou nebo vdanou, jako na samostatného člověka s právem vlastnit a nakládat se svým majetkem a výdělkem bez dalšího

---

¹¹ *Korán. Živá díla minulosti. Svazek 63.* Praha: Odeon, 1972. s. 102-103.

¹² (4:31) Jestliže se vystříháte těžkých hříchů, které jsou vám zakázány, věru vám vymažeme vaše špatné skutky a uvedeme vás do ráje uvedením čestným.

¹³ (33:59) Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věfícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy. A Bůh je odpouštějící, slitovný.

¹⁴ *Korán. Živá díla minulosti. Svazek 63.* Praha: Odeon, 1972. s. 105.

správce (otce, manžela nebo někoho jiného). Žena má právo nakupovat a prodávat, dávat dary a almužnu a může utratit své peníze podle své vůle. Při sňatku ženich dává nevěstě věno, které je určeno jen pro její vlastní účely. Žena si ponechává své rodné jméno, místo aby přejímala jméno manžela. Muž i žena by se měli oblékat slušně a důstojně.¹⁵

Postavení ženy v islámu nepředstavuje žádný problém. Postoj Koránu a prvních muslimů dosvědčuje, že žena je přinejmenším stejně tak důležitá jako muž a že není horší než muž. Kdyby se nevyskytl vliv cizích kultur, nikdy by muslimové nemuseli tuto otázku řešit. Ženu vždy považovali za zcela rovnoprávnou s mužem. Nikdy v historii islámu žádný muslim nepochyboval o lidské podstatě ženy, o existenci její duše nebo jiných význačných duchovních vlastnostech. Postavení ženy v islámu je zcela jedinečné, zcela novátorské, nepodobá se postavení ženy v žádném jiném systému.¹⁶

2.2 Výhody islámu pro ženy

Islám zlepšil postavení žen. Před příchodem islámu bylo mezi mnohými arabskými kmeny běžnou praxí zabíjet nemluvňata ženského pohlaví. Dívky se považovaly za méněcenné, protože nebyly nic platné v boji a věřilo se, že ohrožují čest rodiny. Islám přinesl ženám právo přísahat a svědčit u soudu, právo dědit. Před islámem žena neměla právo na dědictví a dokonce ona sama byla považována za majetek, který lze zdědit. To, že žena dědí menší podíl než muž, vysvětluje islám tím, že žena je osvobozena od finanční zodpovědnosti kromě té, která je určena pro její osobní potřeby. Je to proto, že muž má povinnost postarat se o ženské členy domácnosti. Ženy měly už v počátcích vzniku islámu možnost být společensky aktivní. Tím nejlepším příkladem je první žena proroka Muhammada – Chadídža. Byla známou obchodnicí a Muhammad pro ni pracoval,

---

¹⁵ Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. s. 52.

¹⁶ *Postavení ženy v islámu* [online]. [cit. 29. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.muslim.cz/informace/zena.htm>>.

ona sama si ho zvolila za manžela. Chadídža svého manžela podporovala v dobách šíření jeho víry jak psychicky, tak i materiálně. Dokonce i prvním člověkem, který zemřel pro islám, byla žena. Byla to Sumajja, která se spolu se svou rodinou stala obětí mučení ze strany nepřátel islámu v době jeho počátků v Mekce. Byly to však i další ženy, které bojovaly za islám. Učily a poskytovaly náboženské rady obyčejným lidem, ale i muslimským vládcům.

Často se mluví, že ženy jsou v islámu vůči mužům v podřízeném postavení. Na důkaz toho se cituje verš z Koránu: *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednomu z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a strážejí skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil strážet. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proto nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“* (Korán, súra Ženy 4:34).

Tyto verše jsou často jádrem sporu. Někteří tvrdí, že to dává mužům právo chovat se k ženám nadřazeně a bít je. Většina učenců se však shoduje na tom, že verš „muži zaujímají postavení nad ženami“ vyjadřuje to, že muž je od přírody fyzicky silnější, a proto má větší zodpovědnost, která se týká ekonomické podpory a ochrany ženy. Prorok Muhammad dokonce muže před bitím manželek varoval: „Nikdo z vás ať se neopovažuje zbít svoji ženu jako otroka, a pak s ní mít na konci dne pohlavní styk.“ Bohužel dnes je ve velké části muslimské společnosti zakořeněn mylný pocit, že muž má na toto násilí právo a žena ho musí pokorně snášet. To ale není pravda, to není to, co hlásá islám. Domácí násilí zdaleka není doménou islámu. Také Češky a Evropanky vůbec patří mezi oběti svých násilných mužů. A všude, jak tady, tak i v islámských zemích jsou organizace, na které se mohou ženy v nouzi obrátit. V islámských zemích je na toto téma mnoho pořadů. Muslimští odborníci na psychologii i na rodinné právo v nich varují před názorem, že muž má právo ženu jakkoliv týrat či trestat. Násilí vůči ženě je dokonce islámských právem uznáno jako důvod k rozvodu.

Islám osvobodil ženy od věčného shonu za obživou. Prorok Muhammad určil, že muž zodpovídá za tzv. venkovní svět – tedy za vydělávání peněz, obživu rodiny a její bezpečnost, zatímco žena zodpovídá za tzv. vnitřní svět – za péči o rodinný krb a potomky. Prorok řekl: „Každý z vás je pastýřem a každý z vás má odpovědnost za své stádo. Muž je pastýřem své rodiny a je zodpovědný za své stádo, žena je pastýřkou v domě svého manžela a je zodpovědná za své stádo.“ Ženy jsou v islámu především matkami a vychovatelkami dalších generací. Proto prorok Muhammad řekl: „Ráj je pod nohama matky.“ Úkolem žen je vychovávat své potomky a dát jim správnou islámskou výchovu. Ale není to tak, že by islám ženě zakázal chodit do práce a realizovat se mimo svůj domov. Islám nechce, aby se žena stala vězněm svého domova, nebo jí upírat právo na společnost, aktivitu či studium. Jde však o to, že by neměla vykonávat zaměstnání, které by ohrozilo její čest a víru. A dále islám má podmínku, že žena nebude zanedbávat svou roli matky a manželky, která je prvořadá a pro společnost nenahraditelná. Povinností muže je manželku a celou její rodinu uživit bez ohledu na majetkové poměry.

Islám dal ženě svobodu, aby byla hodnocena výlučně podle svých schopností a dovedností, a nikoli podle toho, jak vypadá. Tahle svoboda se skrývá v zahalení, tedy v tom, co mnoho lidí na Západě mylně považuje za symbol útisku. Muslimům je předepsaná cudnost, a to jak mužům, tak i ženám, ve verši: „*Řekni věřícím, aby cudně klopili zrak a střezili svá pohlaví...*“ (Korán, súra Světlo 24:30). Muslimové proto všeobecně dbají na zakrývání nahoty těla (*caura*), které se nevztahuje jen na zahalování ženského těla. Většina islámských učenců se shoduje na tom, že z ženy může být vidět pouze tvář a ruce po zápěstí. V Koránu k tomu doslova stojí: „*...aby nedávaly na obdiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné!*“ (Korán, súra Světlo 24:31). Zahalení je proto pro muslimku povinností vůči Bohu. Přesto k tomu ženu nelze nutit.

Zahalení je především otázkou jejího vnitřního přesvědčení; žena se musí zahalovat z vlastní vůle, nikoliv pod tlakem. Podle islámu má právo spatřit ženu v celé její kráse pouze její manžel a z toho plyne: „Mé tělo a krása je mým pokladem a já si ho chráním jen pro oči svých nejdražších. Já si svého těla vážím

a není žádným zbožím do výkladní skříně.“ Islám dal ženě tolik důstojnosti a práv, jaká jim neposkytla žádná jiná ideologie. A jak říká jedna z muslimek: „Zdá se to jako fráze a některým možná i jako hloupost, ale já stejně jako mnoho ostatních muslimek to tak opravdu cítíme.“

V jedné knize se uvádí: Bestsellery jako *Bez dcerky neodejdu* vyvolávají emoce u západních žen a podněcují je k tomu, aby bojovaly za práva nás muslimek. Jenže se nás mnohdy neptají, jestli o jejich práva vůbec stojíme. Západní žena sotva může pochopit naše problémy a vědět, jak se mají řešit, pokud dobře a detailně nezná islám, islámské právo, mentalitu našeho světa.¹⁷

2.3 Rodinné právo

Rodinné právo tvoří podstatnou část těch právních předpisů a zákazů, které se opírají přímo o podrobné pokyny v Koránu. Touto skutečností je dána úporná tendence nepřipustit žádné změny základních norem.

Muslimská rodina je patriarchální a patrilinéární. Manželství se uzavírá smlouvou, zpravidla písemnou, mezi ženichem a nevěstou a zákonným zástupcem (*walí*) nevěsty za přítomnosti dvou plnoprávných svědků (např. jednoho muže a dvou žen). Jako *walí* vystupuje nevěstin otec nebo některý mužský příbuzný z otcovy strany (děd, strýc, bratr), a jestliže takový v rodině není, tedy soudce. Smlouva ve své nejpodstatnější části stanoví výši daru (*mahr*), který ženich vyplatí otci nebo přímo nevěstě. Svobodný muž se může oženit až se čtyřmi ženami, otrok se dvěma. Oženit se je podle hadíthů záslužnější než zůstat svobodný. Polygamní sňatky jsou vázány podmínkou, že muž je schopen všechny své ženy přiměřeně svému stavu uživit a že se ke všem bude chovat spravedlivě. Manželství nelze uzavřít, brání-li mu překážky vyplývající z příbuzenství po krvi nebo po mléce. Korán vypočítává, které stupně příbuzenství činí ženu trvale zakázanou (*mahram*). Přípustný je ale sňatek s nevlastní sestrou vlastního bratra (z odlišného manželství) a se sestřenicí, zvláště ze strany otcovského strýce (*bint*

---

¹⁷ Frouzová, M. *Závoj a džínny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 94-101.

^camm). Tyto se zejména v arabském venkovském prostředí uzavírají velmi často. Překážkou sňatku může být také nižší původ nebo rod ženicha oproti nevěště. Žena se nesmí provdat za nemuslima, zatímco muslim se může oženit s *kitábíjí*, tj. křesťankou nebo židovkou. Každá žena platí pro muže na několik dní za zakázanou (*harám*) v době menstruace. Manželství zaniká úmrtím, rozvodem, vykoupením se z manželství, nebo prohlášením soudce, že sňatek je neplatný (*fasch*). Rozvod (*taláq*) má podle práva (*šarí'y*) nejčastěji podobu zapuzení či propuštění ženy mužem. Zapuzení může být podle formulace odvolatelné nebo konečné. Zapuzující výrok je třeba pronést třikrát, nejlépe vždy až po měsíci, aby se omezil škodlivý účinek prchlivého jednání. Rozvedená žena se nesmí po dobu čekací lhůty (^c *idda*) znovu provdat. Muž ji po tuto dobu musí ještě živit a má nárok na dítě, které by se v té době narodilo. Lhůta trvá u těhotné ženy až do porodu, jinak po tři měsíční období. Během této ^c *iddy* si muž smí ženu vzít bez jakýchkoliv formalit nazpět (nepronel –li již zapuzovací výrok třikrát). Rozvod může nastat také vzájemnou dohodou bez finančních nároků (*mubára'a*) anebo mužovou přísahou, že se nadále zdrží styku s danou ženou. Její dodržení má po čtyřech měsících platnost konečného rozvodu. Soudce může zrušit manželství z vlastního podnětu, zjistí-li překážky, anebo na žádost některého z manželů nebo ženina walího. Za platný důvod se uznává žádost dospělé ženy provdané předtím ve své nezletilosti bez vlastního souhlasu (obdobně může o rozvod požádat i muž), impotence, šílenství nebo některé odpor vzbuzující choroby muže, neschopnost ženu uživit nebo nedodržení některé podmínky svatební smlouvy. Manželství také zanikne, jestliže muž pod přísahou tvrdí, že žena se dopustila nevěry a porodila dítě, které není jeho, zatímco ona pod přísahou toto tvrzení popírá. Podle obecné zásady platí vždy přirozeně předpoklad, že otcem dítěte je matčin manžel. Manželství se ruší také tehdy, jestliže jeden z manželů odpadne od islámu.

V průběhu manželského života má muž právo ženě zakázat vycházet z domu a může dokonce omezit i návštěvy jejich příbuzných. Žena má zase právo odmítnout za sebe i děti doprovázet muže na cestách. Jako matka má právo péče o děti (*hidána*) až do 7 - 9 let u chlapců a do puberty u dívek.

Legitimní děti mají právo na výživné od otce. Vyžadují-li to okolnosti, mají synové a dcery ze své strany povinnost výživy vůči rodičům.

Celý komplex ustanovení o rodinném právu odolává v moderní době pokusům o úpravy. Oficiálně byla polygamie zakázána pouze v Turecku (1926), Tunisku (1957), Jemenské lidové demokratické republice (1973) a v těch muslimských zemích, kde získaly moc komunistické režimy. V některých státech byla omezena přijetím ustanovení, že žena si může ve smlouvě vymínit podmínku uchování monogamní povahy svazku, nebo že k druhému sňatku si muž musí vyžádat souhlasu kádího, který přezkoumává jeho materiální postavení.¹⁸

2.4 Rodina v islámu

System rodiny v islámu uvádí práva manžela, manželky, dětí i ostatních příbuzných do rovnováhy. Islám podporuje nesobecké jednání, štědrost a lásku v rámci dobře zorganizovaného rodinného systému. Mír a bezpečí poskytované stabilní rodinou jsou vysoce ceněny a jsou považovány za nezbytné pro duševní vývoj jejích členů. Existence stabilních rodin a opatrování dětí vede k harmonickému společenskému řádu. V islámském světě se dají těžko nalézt „domovy důchodců“. Úsilí vynaložené na opatrování rodičů v nejtěžších časech jejich života je považováno za čest a požehnání a příležitost k velkému duchovnímu vývoji. V islámu nestačí se za rodiče modlit. Muslim by měl s nimi zacházet s nekonečným soucitem a mít stále na mysli, že když on byl ještě bezmocné dítě, jeho rodiče ho upřednostňovali před sebou samými. Když muslimští rodiče zestárnou, zachází se s nimi laskavě, milosrdně a nesobecky. Posloužit rodičům je druhou největší povinností každého muslima, hned po dodržování modlitby. Vyjadřovat podráždění, když zestárlí rodiče potřebují péči, je považováno za opovrženímhodné.¹⁹

---

¹⁸ Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993. s. 127-128.

¹⁹ Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. s. 53.

Bůh řekl:

„Pán tvůj rozhodl, abyste nikoho kromě Něho neuctívali a abyste rodičům dobré prokazovali. A jestliže jeden či oba z nich u tebe zestárnou, neříkej jim „Fuj!“ a neodbývej je stroze, nýbrž mluv s nimi slovem laskavým! Skloň k nim oběma z milosrdenství křídla pokory a řekni: „Pane můj, smiluj se nad nimi oběma, tak jako oni mě vychovali, když jsem byl malý!“

(Korán, 17:23-24)

3 ŽENY A STÁT

V současnosti existuje 46 zemí, v nichž je islám vyhlášený státním náboženstvím. Všechny tyto státy se sdružují v organizaci islámské konference. Pozicí ženy v rámci islámského pojetí života trpí zejména tzv. emancipované ženy. Mezi státy, kde jsou práva žen nejvíce omezována a porušována, patří Afganistan, Pákistán a Saudská Arábie. K získání přehledu o životě žen z vybraných států (Irán, Libanon, Turecko, Egypt, Saudská Arábie) byly využity přímé poznatky z navštívených zemích a knižně publikované.

3.1 Ženy v Iránu

V Iránu panují velmi přísné zákony, které vstoupily v platnost s islámskou revolucí. Když v roce 1979 vypukla revoluce do země přiletěl duchovní Chomejní, který do té doby pobýval v nuceném exilu, věřila většina Iránců, že se blýská na lepší časy. Irán teď bude žít podle své kultury a svého náboženství, nebude jen napodobovat Západ. Irán sice přestal Západ napodobovat, ale s tragickými následky. Moci se chopila vrstva radikálních duchovních v čele s Chomejním a prohlásila Irán za islámský stát. Stanovila přísné zákony inspirované nejkonzervativnějším výkladem islámu a za jejich porušení hrozily kruté tresty. Změnu režimu odnesly kromě disidentů nejvíc ženy. Ze dne na den musely chodit zahalené. Vykukující vlasy se trestaly bičováním, někdy dokonce veřejným pro výstrahu. Zdejší zahalení, tj. velký kus černé látky, který se přehodí přes vlasy a pod bradou se drží rukou, se nazývá *čádor*. Navíc byly ženy vyloučeny z mnoha povolání. První léta po islámské revoluci byla pochmurná, ale ke konci devadesátých let začal autoritářský systém ztrácet na síle a nastalo mírné uvolnění, začaly být aktivní i ženy, začaly se vzdělávat. Zatímco v roce 1977 umělo číst a psát jen 33 % žen, v roce 1999 jich už bylo přes 80 %. K emancipaci Íránek velkou měrou přispěla i ekonomická krize posledních let a s ní související nezaměstnanost. Ekonomická nejistota ženy motivuje v úsilí o vzdělání a pracovní místa. Každý příjem je dnes dobrý, ty tam jsou doby, kdy muž uživil sám celou rodinu i s prarodiči a neprovdanými sestrami. Mladá, svobodná a zaměstnaná žena

se stala, alespoň v Teheránu, poměrně běžným jevem. Ovšem samotné ženy mají podle tradice bydlet s rodinou, proto jim zaměstnání rodiny ne vždycky dovolí. Také antikoncepce je dnes běžně k dostání. Ženy tak své potomky plánují, mít více než dvě nebo tři děti jich většina odmítá. Ženy jsou dnes v Iránu pevnou součástí veřejného života, jsou vidět na letištích, úřadech, v redakcích, ve školství, v obchodech. Pronikají i do politiky. Ženy v jejich emancipaci podporuje také několik ženských a feministicky laděných časopisů. Nejznámějším je časopis *Zanán* – „Ženy“. Ženská literatura, tedy knihy o ženách a od žen, slaví nebývalý úspěch. Znakem toho, že ženy o vylepšení svého stavu usilují stále víc, je i to, že si před třemi lety prosadily na univerzitách studijní obor Gender Studies – tedy nauku o roli žen ve společnosti, který na českých univerzitách existuje teprve od roku 1998. Ovšem ne všechny ženy se však přirozeně zajímají o ženská studia nebo feminismus vůbec. Většina jich jen chce žít lepší a svobodnější život. Vznikají dokonce ženská fitnesscentra a sport se stává běžnou součástí života žen. Jít po ulici s přítelem nebo přítelkyní je alespoň ve městech zcela beztravné. Vliv opozice je vidět i na oblečení. Většina žen sice stále nosí čádky, ale přibývá mladých dívek, které nosí místo šátku přes vlasy jen ležérně pohozenou šálu a místo kabátu jakési „džínové šaty“, které si oblékají přes kalhoty. Ale zdaleka ne všechny ženy se přimlouvají za úplnou svobodu oblékání, mnohé se zahalené cítí lépe, patří to k jejich tradicím a náboženství.

Celkově vzato dnes v Iránu vládne mnohem volnější atmosféra, než tomu bylo před deseti lety, a ženy jsou plně odhodlány to někam dotáhnout. Zákony však stále ještě zvýhodňují muže. Rozvést se je pro muže snadné, zatímco ženy musejí složitě dokazovat, že jejich manželství je nefunkční, a často se pak vzdávat jak svých dětí, tak *mehru* – finančního podílu, který jim v případě rozvodu náleží. Muž také může přijít domů a sdělit manželce, že se právě oženil s jinou ženou; na to má ze zákona právo a ženě nezbude, než se s tím smířit.

Iránské ženy mají dnes mnohem vyšší nároky na život, než měly jejich matky a možná i ony samy před pár lety. „Už je nebaví jen chodit po návštěvách

a přetřásat rodinné záležitosti, chtějí od života víc,“ říká docentka z vysoké školy. „Proto se učí, píše knihy, chodí do práce.“²⁰

3.2 Ženy v Libanonu

Libanonu se odjakživa říkalo – „země Levantu“. Již v 11. století př. n. l. se její civilizace proslavila nebývalým obchodním rozletem. Její obyvatelstvo si vysloužilo díky ojedinělému purpurovému barvivu, které se tu vyrábělo, jméno Fénicičané. Od dob fénického rozmachu na Blízkém východě a v celém Středomoří uplynuly zhruba tři tisíce let a fénické památky doplnily babylonské, perské, řecké a římské. V 7. století zemi obsadili muslimští Arabové, v 16. století ji ovládli Turci. Nezávislosti se dočkali až v roce 1943 a teprve rok 1990 přinesl zemi klid. Každá kultura, která prošla územím Libanonu, tu zanechala hluboké stopy, a tak není divu, že se o Libanonu mluvilo jako o křižovatce evropské a orientální kultury. Vedle muslimských sunnitů, šíitů a drúzů tvoří stále kolem čtyřiceti procent křesťané. Postavení žen v Libanonu záleží hodně na tom, jakého jsou vyznání. V Libanonu existuje osmnáct náboženských konfesí a každá z nich má svá pravidla pro fungování rodiny. Pokud jsou v rodině problémy, řeší to náboženský soud, pod nějž rodina spadá. Maronitská křesťanka říká: „Jaké postavení má žena v rodině, záleží většinou na tom, jak se manželé domluví a jestli je manžel připravený na sdílené práce v domácnosti a společnou výchovu dětí. Dnes chodí většinou oba manželé do zaměstnání a společně pak zabezpečují rodinu a domácnost. Když pracuje jenom muž, o rodinu se většinou stará žena sama.“

Libanonské zákony neumožňují sňatek mezi muslimkou a nemuslimem. Libanonské právo neumožňuje, aby cizinec oddaný s Libanonkou získal libanonské občanství. Všechno se tu řídí podle otce. Žena jako by se stále považovala za majetek muže, a proto je automatické, že postavení rodiny ve společnosti se určuje jen podle otce.

---

²⁰ Frouzová, M. *Závoj a džínny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 127-137.

„Všechny konfese do jedné znevýhodňují svým zákonem o rodině ženu“, tvrdí paní Chaabani, prezidentka libanonské Národní komise pro ženské otázky. „Hlavně muslimské ženy jsou na tom špatně“, hodnotí situaci její kolegyně z Libanonské rady pro ženy. „Stačí, aby je muž zapudil, a mohou se rázem octnout na ulici. Bez peněz, bez dětí, bez práce.“ Článek publikovaný v jednom z libanonských deníků zveřejnil, že mezi lety 1994 – 1998 bylo v Libanonu spácháno šestnáct případů zabití ženy kvůli zachování rodinné cti. Pachatelé byli hlavně bratři, méně často jejich manželé nebo otcové. Zabíjeli hlavně proto, že jejich sestry, dcery, manželky poskvrnily čest rodiny tím, že ztratily své panenství ještě předtím, než vstoupily do manželství. Někdy je však vraždili jen proto, že flirtovaly, u muslimů také proto, že se zahleděly do nemuslimů. Kdyby se muslimská žena chtěla vdát za nemuslima, musela by se vzdát své víry, a za to islám stanovuje trest smrti. Obavy z trestu kvůli pošpinění rodinné cti jsou důvodem, proč se dívky často bojí mluvit o znásilnění. Výzkum provedený v rámci semináře k ženské otázce na Americké univerzitě v Bejrútu prokázal, že 59 % žen žijících v polygammním manželství nenávidí druhou manželku nebo na ni žárlí. Pouze 26 % žen cítí ke spoluzemželce přátelský vztah, 14 % k ní má neutrální pocity. Z žen, které mají přátelský vztah k druhé manželce, je více než polovina beduínek. Jsou od dětství zvyklé žít v široké ženské pospolitosti a běžně vnímají druhou manželku jako přítelkyni. Mezi ženami žijícími ve městech má podobný vztah k druhé manželce pouhých 5 %, a to zpravidla v případech, nemohou-li otěhotnět. Statistika jasně dokládá, proč libanonská ženská hnutí považují i polygamii za násilí páchané na ženě. Výsledky výzkumů však také jasně demonstrují, že se vzrůstající sociální úrovní se libanonské ženy emancipují. Houfně jsou ženy zaměstnány zejména v administrativě, jako sekretářsky a nižší úřednice. Výlučně ženskou záležitostí se postupně stává povolání učitelky a také právničky. Také marketingové pozice jsou obsazovány ženami. Se sňatkem, nenutí-li je k tomu ekonomické důvody, ženy svá povolání zpravidla opouštějí a plně se věnují sobě a rodině. Tomu také odpovídá obrovský nepoměr mezi ženskou vzdělaností, nejvyšší v celém arabském světě, a zastoupením žen ve struktuře zaměstnanosti. Nejenže ženská ngramotnost v Libanonu dosahuje

pouhých 16 %, ale více než polovina všech vzdělaných žen přitom absolvovala vysokou školu. Dobré vzdělání je pro ženu cestou, jak najít manžela z vyšší sociální vrstvy, a zajistit tak pro sebe blahobyt a lepší image. Větší zapojení žen do pracovního procesu vedla libanonské politiky k některým novým úpravám zákoníku práce a zákona o sociálním zabezpečení. Vysoké zastoupení libanonských žen ve vysokoškolském studiu má za následek i posunutí věkové hranice žen pro uzavírání sňatku a odráží se zásadně i do plánování rodičovství. Průměrný věk ženy uzavírající manželství dnes přesahuje 28 let. Překvapivé také je, jak je v Libanonu rozšířené plánované rodičovství. Bez rozdílu věku a bez ohledu na to, jestli byly z města či venkova, však více než 99 % žen znalo některou z jeho metod. Postupně se zvyšuje počet žen navštěvujících lékaře v době těhotenství a narůstá počet porodů uskutečňovaných v nemocnicích.

Libanon je silně patriarchální. Muži nemají zájem zapojit ženy do politiky, a vlastně ani veřejné mínění zapojení ženy do politiky příliš nepodporuje. Snahy libanonských feministických hnutí nenalézají širokou podporu ani u samotných Libanonek. Ty se chtějí dobře provdat, a to je alfou a omegou jejich života.²¹

3.3 Ženy v Turecku

Ústava z roku 1924 uznala rovnoprávnost obou pohlaví, avšak ještě mnohem zásadnější zlom nastal o dva roky později sepsáním a prosazením občanského zákoníku. Do té doby se totiž veřejný život řídil islámským právem, tedy souborem tradic a náboženských zvyků, které stranily mužům. Občanský zákoník se od islámského práva radikálně odlišoval. Přiznal ženám rovnoprávnost v manželství, zakázal polygamii, tedy právo mužů na více manželek, a za legální uznal jen občanské sňatky. Žena se od této chvíle směla rozvést za stejných podmínek jako muž a děti byly svěřovány do její péče. Zákony stanovily rovnoprávnost mužů a žen také v otázce dědictví a soukromého vlastnictví. To vše bylo tehdy v islámských zemích naprosto novinkou. Mezi lety 1935 a 1980 se

---

²¹ Frouzová, M. *Závoj a džínny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 139-148.

počet žen zaměstnaných ve veřejné správě znásobil 24krát, zatímco mužů stoupla je 8krát. Přesto život tureckých žen není jednoduchý. Na jedné straně je tedy jejich účast ve veřejném životě vysoká, ale na druhé straně je mezi ženami stále vysoká míra negramotnosti. Existují extrémní rozdíly v postavení žen z různých rodin, od zcela rovnocenných vztahů až po hluboce patriarchální rodiny, kde jsou otcové či bratři ochotni zabít „pro čest“ svou příbuznou, která uvrhla na rodinu hanbu třeba tím, že ztratila panenství před svatbou.

Na jedné straně je tu národní politika, k jejímž prioritám patří vzdělávání žen. Na straně druhé však přetrvává stále ještě silný vliv patriarchální kultury, který se odráží v různých formách diskriminace dívek, jako například preferování synů, brzké provdání děvčátek, segregace žen do domácnosti, kterou podporuje muslimská víra. Ačkoli je v Turecku základní školní docházka povinná, existují ve školách ještě nepoměry mezi počty chlapců a dívek. Zatímco dívek ve školním věku začne chodit do základní školy 93,55 %, u chlapců je to 99,6 %. Tento poměr se ještě výrazně zvyšuje na středním stupni školy, který není povinný. Dívky chodí na střední školy jen 52,6 % a chlapců 68,6 %. Je však nutno podotknout, že se tyto hodnoty a postoje mění.

Na venkově stále ještě převažuje tradiční patriarchát. Rodiny tu jsou zpravidla početnější než ve městě a panuje v nich striktní rozdělení práce podle pohlaví. I tak však sílí celková migrace do měst, čím dál častěji se v naději na lepší život stěhují do měst celé vesnické rodiny a klany. První rodina, která se dostala do města a usadila se na jeho okraji, pak pomáhá dalším svým příbuzným a sousedům. To vede k tomu, že se tyto lidé kumulují ve stejných čtvrtích. Tento způsob bydlení se v turečtině nazývá *gecekondu*. Jsou to uzavřené komunity, které si hlídají svou etnickou, náboženskou a kulturní identitu a nemísí se s okolním obyvatelstvem. Podobně jako si některé zahraniční komunity žijící v Evropě udržují své kulturní tradice a zvyky, protože je to pro ně „otázka přežití“, lpí na svých zvycích i jednotlivé venkovské komunity. To provádějí především tím, že hlídají své ženy. Často se to projevuje tak, že omezují svobodný pohyb žen. Proto jim třeba nedovolují mít placenou práci mimo dům, protože by se dostaly do

kontaktu s cizími, neznámými lidmi, a to by mohlo mít „tragické“ následky. Ženy přistěhovalců z venkova jsou prakticky pod neustálou kontrolou a jakmile se dopustí něčeho, co odporuje morálním zásadám jejich okolí, stávají se předmětem pomluv. Zároveň je nutné zmínit, že život doma upřednostňují ženy často a po zaměstnání netouží. V tradiční turecké společnosti se totiž život v domácnosti považoval za privilegium, do práce chodily jen ženy, které musely finančně podporovat svou rodinu, a ty byly považovány za sociálně méněcenné. Tento názor je ještě stále velmi rozšířený, a to zejména ve venkovských společnostech. Ačkoliv ženy po práci mimo dům netouží a jejich komunita to zpravidla nedovoluje, lze v poslední době pozorovat změny. Hlavním problémem žen je, že většinou nemají dostatečnou kvalifikaci, vzdělání a vůbec informace o pracovních příležitostech. Ženy si tak stále více uvědomují fakt, že zaměstnání, vzdělání a ženská práva jsou vzájemně propojené. Studie ukazují, že převážná většina žen – v průměru přes 80 % - chce, aby se jejich dcerám dostalo vzdělání a nemusely sdílet jejich vlastní životní úděl. Velmi často se objevuje věta: „Chci, aby se moje dcera měla lépe než já, a bez studia to nejde.“ To ale neznamená, že matky své dcery vychovávají úplně jinak, než jsou vychované samy. Zpravidla předávají svým dcerám dál tradiční výchovu, učí je skromnosti a zdrženlivosti, cvičí je v domácích pracích a chystají jim výbavu. Zkrátka je podle svého nejlepšího svědomí připravují na role manželek a matek. Tím však v dcerách nevědomky budí krizi identity. Dcery jsou na jedné straně vzdělané, moderní a integrované, ale na druhé straně zůstávají svým vychováním venkovankami. Pokud se ženy - dívky dovedou vymanit z původního prostředí a získají prestižní, vysoce kvalifikovaná místa, jejich situace se velmi změní, protože tyto ženy jsou v Turecku nesmírně obdivované.

Turecko má jeden z nejvyšších podílů žen pracujících na vysoce profesionalizovaných a kvalifikovaných postech. V právnických profesích tvoří ženy 28 % zaměstnanců, ve zdravotnictví a s ním spojených oborech 54 %, v bankovním sektoru 45 %. Turecko se velmi pyšní tím, že jako první země na světě prosadilo do křesla předsedy nejvyššího soudu ženu a že dodnes je mezi soudci vysoký podíl žen. Postavení těchto žen je naprosto odlišné od postavení

žen se základním vzděláním v nekvalifikovaných zaměstnáních a liší se i postoj veřejnosti vůči nim.

Turecké ženy není možné považovat za jednu homogenní skupinu. Typická turecká žena neexistuje. Nelze za ni považovat ani utlačovanou matku mnoha dětí, ani moderní západně orientovanou kariéristku. Je tu však jeden společný trend, turecké ženy se stále více orientují na městský život. Usilují o vzdělávání a napodobují západní způsob života. Ženy byly v novodobých dějinách Turecka důležitým faktorem modernizace a přebírání západního způsobu života, a všechno nasvědčuje tomu, že to tak bude i nadále.²²

3.4 Ženy v Egyptě

Za posledních padesát let se v egyptské společnosti odehrály velké změny. To, co tehdy platilo jako moderní a dobré, dnes mnozí zatracují. Ve školách, na univerzitách, na pracovišti, na ulicích je dnes vidět stále více zahalených žen. Dokonce se zdá, že každá nezahalená žena musí být křesťanka. Dříve bylo zahalení a vyznání výhradně soukromou záležitostí. Dnes je vyznání věcí veřejnou a politickou. Lidé se na základě náboženství i segregují, zintenzivňují se vzájemné předsudky, šířené mimo jiné i vlivem fundamentalistů. Toto „cosi“ pojmenovala OSN ve své *Zprávě o lidském rozvoji* v roce 2002 nejen Egyptu, nýbrž všem arabským zemím podle ní brání ve vývoji nedostatek občanských svobod, úpadek vzdělávacího a výchovného systému a zhoršující se postavení žen. Tyto tři faktory – brání ženám žít stejný život jako muži. Ženy v Egyptě trpí mnoha společenskými rozpory. V porovnání s muži mezi ženami stoupá nezaměstnanost, ženy trpí rozpory mezi právem a realitou. Podle ústavy jsou si ženy a muži v práci, výchově a účasti v politice rovni, ale podle osobního, sociálního, trestního, daňového a pracovního práva zaujímají pozici občanů druhé kategorie. V důsledku ekonomických reforem v letech 1991 – 1996, které měly za cíl zvýšit růst ekonomiky, se krátily sociální dávky, omezila se podpora školství

---

²² Frouzová, M. *Závoj a džínny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 149-164.

a zdravotnictví a téměř se zrušily vládní dotace na bydlení a základní potřeby pro chudé. Nejvíce postižené byly právě ženy, a to zejména ty, které pracují v nejhůře placeném sektoru – jako dělnice a jako námezdní pracovnice v zemědělství nebo v neformálním sektoru, tedy jako výpomoc v domácnostech či v šedé ekonomice.

Dívky, především z předměstí, která se vyznačují velkou chudobou a často nedůstojnými podmínkami, musely často opustit školu, protože bezplatné vzdělání bylo kvůli reformám prakticky zrušeno. V důsledku toho výrazně vzrostla negramotnost u dívek, ve srovnání s chlapci dosáhla podle údajů z roku 2000 úrovně 57,2 %. To souvisí s tím, že v tradiční muslimské společnosti má syn v dospělosti živit rodinu, a proto když má rodina peníze na vzdělání jen jednoho potomka, zvolí chlapce. Kvůli špatnému vzdělání pak mladé ženy hůře získávají práci. Stále více jich pracuje jako služky v domácnosti a dělnice v ilegálních dílnách.

Ze seznamu zachycujícího lidskou chudobu a zaměřeného na ženy a děti v rámci *Zprávy o lidském rozvoji* (1997) vyplývá, že Egypt zaujímá 109. místo ze 175 zemí. Poté, co byl pět let zaváděn program strukturální přestavby, vyšly najevo následující skutečnosti:

- Negramotnost u žen dosáhla 61 %.
- Podíl dětí, které nejsou zapsány do základní školy, činí 18 %.
- Podíl žen zapsaných do středních škol je ve srovnání s muži 86 %.
- Poměr zastoupení žen v parlamentu je 2 %.
- Poměr žen pracujících bez nároku na mzdu v rodinách je 62 % z celkové pracovní síly.
- Podíl ekonomické aktivity žen je ve srovnání s muži 41 %.

Egyptská Národní rada pro děti a mateřství vydala v prosinci 1996 názorný atlas o situaci v zemi. Ten ukazuje, že v roce 1995 se z 29,1 milionů žen podílelo na pracovním trhu 20 %, tj. více než 3 miliony z celkem 16 milionů ekonomicky aktivních lidí. Z nich je 300 000 učitelek. Také práci sester v nemocnici zastávají výlučně ženy. Podíl žen pracujících na ministerstvu zdravotnictví je 64 % z celkového počtu zaměstnanců ministerstva, 29,2 % lékařů registrovaných

v lékařské unii představují ženy a mezi novináři je 27 % žen. Dále některé neoficiální odhady říkají, že 9 milionů žen vykonává nekvalifikovanou práci např. v zemědělství, další pracují v tisících dílen na výrobu konfekčních oděvů. Jiné ženy pracují jako pouliční prodejci. Jsou to však pracovní místa, kam nesahá kontrola státu. Chybí tu sociální a zdravotní pojištění, neexistuje opatření zajišťující bezpečnost práce či ochranu proti propuštění. Většina žen k tomu přirozeně ještě vede domácnost, což znamená, že vykonávají dvojí zaměstnání: práci v domácnosti a práci mimo dům.

Ekonomické reformy v rámci programu strukturální přestavby se tedy velmi negativně podepsaly na situaci žen. Ženy jsou nucené – často proti svému přesvědčení, tradicím a náboženskému vyznání – chodit do práce a nezdídky přijímat nejhůře placená zaměstnání nebezpečná jejich zdraví.

Ekonomické reformy neměly za následek jen zhoršení životní úrovně, ale i zhoršení zdravotního stavu populace. Zdraví se tak stalo zbožím, které si chudí nemohou dovolit. To se nejvíce podepsalo právě na ženách, jejichž zdraví bývá kvůli práci ve špatných podmínkách ohroženo. Kvůli zdravotní diskriminaci ženy častěji trpí některými nemocemi a neduhy. Studie prokázala, že např. podíl žen s depresí tvoří 75 % oproti 24 % u mužů.

A tak tyto obtížné ekonomické podmínky jsou do velké míry i příčinou masového zahalování žen. Hluboká ekonomicko-sociální krize mladým lidem ztěžuje uzavírání sňatků. Vždyť v islámské kultuře je třeba, aby muž měl vlastní dům, do kterého by si novomanželku přivedl, a také příjem, ze kterého by ji a svou novou rodinu uživil. V současné hospodářské situaci si to však může dovolit jen malé procento mužů. V Egyptě přitom žije 4 až 5 milionů svobodných žen, které by se rády vdaly. Některé proto začaly nosit šátek jako symbol počestnosti. Doufají, že si je tak případný ženich spíše vyhlédne.

Ekonomická krize vede i k tomu, že miliony mužů odchází pracovat do bohatých a konzervativních ropných států jako je například Saúdská Arábie. Jsou tam pod vlivem konzervativního náboženství, které pak dovázejí domů. Tyto

všechny faktory vedou ke vzruchu politického islámu, jehož dynamickým symbolem je právě zahalená žena.

Miliony egyptských žen se dnes nacházejí mezi dvěma mlýnskými kameny. Na jedné straně ekonomická krize a na straně druhé fundamentalisté. Na jedné straně jsou podporovány v tom, aby hrály tradiční, podřízenou roli v domácnosti a na druhé straně jsou nucené brát nejhůře placenou práci. Ženské hnutí nemůže moc počítat s podporou žen, které se všeobecně obávají odložit šátek a žádat o demokratická práva, ať už ze strachu o svou pověst nebo o pracovní místo. Ženské hnutí však i nadále usiluje o změnu zákona o osobním statutu. Ten totiž vychází z islámského práva a velmi diskriminuje ženu – například jí téměř znemožňuje rozvod, zatímco pro muže ho zjednodušuje. Ženské hnutí je přesvědčeno, že má na tyto změny právo už proto, že Egypt podepsal mezinárodní dohodu o potírání všech forem diskriminace.

Navzdory mnoha překážkám egyptské hnutí za osvobození žen zaznamenalo úspěchy: byl zřízen soud pro rodinu a založen fond výživného, změnil se zákon o národnosti. A snaha o zrušení všech forem diskriminace žen v osobním, daňovém, důchodovém a pracovním právu trvá nadále.²³

3.5 Ženy v Saudské Arábii

V Saudské Arábii má Arabka nízké postavení a žena ze Západu žádné. Muž má právo k rozvodu, může zrušit manželství kdykoli, nepotřebuje žádný důvod a na slovu manželky vůbec nezáleží. Naopak, chce-li se rozvést žena, je povinna prokázat manželovu nevěru, a tu musejí dosvědčit tři očití svědkové.

Vezmeme-li samotný rozvod, muž může ukončit manželství jednoduše přísahou, avšak žena musí řešit případ soudní cestou.

Když žena přijede do Saudské Arábie, musí dodržovat saúdskoarabské zákony. Nesmí dělat žádné potíže. Musí si zahalovat vlasy, a kdykoli potká muže,

---

²³ Frouzová, M. *Závoj a džínny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 179-189.

musí sklopit oči a dívat se dolů. V podstatě se má žena vyhýbat zrakem všem osobám opačného pohlaví. Osoby opačného pohlaví obecně by k sobě na veřejnosti vlastně neměly nikdy projevit zálibení, což se vztahuje dokonce i na manželské páry.

V Saudské Arábii chovají ohromnou úctu ke starým lidem. Věk se jasně povyšuje nad společenské postavení a nejprve se vždy zdraví nejstarší osoba. Na slavnostních sešlostech, hostinách, oficiálních obědech a večeřích se u tabule přísně dbá, aby nejstarší host seděl na prominentním místě a dostal jídlo a pití jako první. Existuje jedna výjimka. Je-li přítomen vysoce postavený člen královské rodiny, může očekávat, že bude obsloužen přednostně, avšak i královské hlavy se obvykle skloní před stářím.

Arabové jsou velmi pohostinní a pozvání do domu lze pokládat za velkou čest. Přesto se sluší poprvé a podruhé pozvání zdvořile odmítnout, nikoli ho hned spontánně přijmout. Na písemnou pozvánku je vhodné odpovědět arabsky. Je nesmírně důležité vrýt si do paměti, že při jídle je povoleno používat pouze pravou ruku. Stává se, že hostitelé nabídnou cizinci lžiči, ale mnohem lépe působí, když host projeví ohleduplnost a galantnost a zobe prsty. Mezi místní obyčeje patří poděkovat po jídle Bohu a opláchnout si ruce a ústa. Pravá ruka slouží při jídle proto, že levá ruka je vyhrazena k očištění po vykonání potřeby. V Saudské Arábii – stejně jako ve většině arabských zemí – se totiž dodnes nepoužívá toaletní papír. Vedle záchodu vždy najdete dostatek vody na mytí.²⁴

Oblečení mužů: *tóba* – rozevlátá košile s dlouhými rukávy a sahající až na zem. Pod *tóbou* se nosí dlouhé kalhoty, jimž se zde říká *sirwál*. Mnoho mužů nosí polobotky v evropském stylu, avšak *na'al* neboli kožené sandály s pestrobarevnými vzory zůstávají v široké oblibě.

---

²⁴ Aminová, H. *Shledání v poušti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008. s. 179.

Burnus je dlouhý černý převlečník z neprůhledné látky navržený tak, aby zakryl veškerou ženskost. Arabky ho musí nosit na veřejných místech. Doma visí přichystaný u předních dveří, a když jde žena ven, obleče si ho přes šaty.

Oblečení žen: v zapadlých vesnicích uvidíte ženy a dívky v nejprostších černých burnusech, z nichž vyzařuje chudoba, zatímco princezny v královském paláci se procházejí v hedvábném šatu vyšperkovaném drahokamy a stříbrno-zlatými výšivkami. Na zahalení obličeje používají ženy hladký mulový závoje. V některých oblastech nosí kožené masky, v jiných závoje známé jako *burga* (oděv zakrývající celé tělo i s obličejem), které mají otvory pouze pro oči. Arabky a především beduíny se rády kráší náhrdelníky, náušnicemi a náramky. Právě klenoty vyjadřují postavení a v dobách nouze se dají proměnit v hotové peníze.

Pětkrát denně se ozývá svolávání k modlitbě, což znamená, že všechny podniky, školy, státní úřady a obchody se zavřou. Obchodní domy se vyprázdní a bezpečnostní služba zatarasí vchody a východy mřížemi.

Tradiční cestou k založení nové rodiny je dohodnuté manželství. Hlavní role dohazovačů připadne matkám chlapce a dívky, kteří mají vytvořit pár. Matky se často setkávají na rodinných oslavách, aby vše sjednaly. Zatímco si povídají, perspektivní nevěsta tam sedí a skromně mlčí. Obvykle bývá krásně oblečená, aby na chlapcovu matku udělala co nejlepší dojem. Budoucí ženich se s vybranou dívkou pozná daleko později, neboť stejně jako ve všech aspektech saúdskoarabského života je i při společenských událostech, kde se kují pikle, mužská a ženská obec odděleně. Opět přináleží matkám, aby zařídily seznamovací schůzku svého syna a dcery. Ta se koná v domě jedné z rodin. Dívka musí zůstat zahalená, ale jinak spolu mladá dvojice může mluvit. Pokud jde vše hladce, sjednají se další schůzky a potom se oznámí zasnoubení. Ženich smí vídat nevěstinu tvář, což závisí na stupni ortodoxnosti obou rodin, avšak nesmí ani letmo spatřit její vlasy. Dále lze již jen doufat, že přijde pravá láska, věci dostanou normální spád, a až se mladí lidé vezmou, budou spolu šťastní do konce života. Přirozeně ne každému se zamlouvá sjednané manželství. Lidé všech společenských postavení se přece někdy zamilují. Jak tedy muži a ženy navazují

známosti bez přičinění rodičů? A především, jak se milenci tajně scházejí? Např. žena vedena láskou se vypraví do místního „shopping mallu“. Šoféra požádá, aby ji vysadil a posečkal. Posléze hbitě proběhne na druhou stranu komplexu, kde zastaví taxi a nechá se odvézt na vhodné místo, na němž si dala schůzku s mužem svého srdce. Všechny ženy se venku pohybují zahalené, takže hříšníci nikdo nepozná.

Známé jsou však i další lsti. Ženy se smějí vzájemně navštěvovat, a tak doma jednoduše řeknou, že zaskočí na kus řeči ke kamarádce. Řidič vysadí ženu před obytným blokem, jenomže kdo ví, kam dotyčná ve skutečnosti jde? Muži nemají dovoleno překročit práh ženského bytu, což otevírá cestičku, jak obejít zákony. Právě takto se v mnoha případech dávají děvčata a chlapi dohromady.

Nebo existuje ještě i jiná metoda. Někteří muži se odívají do dámských černých hábitů, což sice působí jako naprosto zoufalý čin, ale bývá to pravdou. Záletník zamaskovaný burnusem se všemi doplňky přijde za vdanou ženou, s níž udržuje milostný poměr, a proklouzne do ženských prostor domu. Do této části nemá manžel povolen přístup, neboť by mohl nevhodně překvapit dámskou návštěvu bez roušky. Je těžké si představit, jaký trest čeká tajného milence v případě odhalení, ale určitě bude tvrdý.²⁵

Při nástupu do taxi musí žena usednout na zadní sedadlo, a to co nejdále od řidiče. Jestliže se usadí přímo za řidičem, dopustila se naprosto nepřijatelného faux-pas. Pravá dáma se uchýlí do nejvzdálenějšího kouta kabiny, aby si od řidiče zachovala patřičný odstup.

Ženy se i na domácí půdě smějí volně pohybovat pouze ve společnosti určitých mužských příbuzných, která zahrnuje dědy, otce, vlastní bratry a syny, stejně jako strýce a bratrance z matčiny i otcovy strany. V přítomnosti lidí tvořících rodinný kruh se nemusejí zahalovat. Potká-li žena muže na ulici, v supermarketu či kdekoli na veřejnosti, musí sklopit oči a upřeně hledět k zemi.

---

²⁵ Aminová, H. *Shledání v poušti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008. s. 198 -200.

Pokud se nejedná o člena rodiny, pak žádný kontakt očí s mužem není dovolen. Na žebříčku hodnot zaujímá žena velice nízké postavení. V žádném věku nemůže nést sama za sebe zodpovědnost. Z dědictví může obdržet nanejvýš polovinu podílu přiřčeného muže. Ženino svědectví u soudu nemá zdaleka takovou váhu jako to, jež podá muž. Manžel, otec nebo strýc mají právo rozhodnout, jestli žena půjde studovat na univerzitu, pracovat nebo si splní sen cestovat. Jedná-li se o poručnictví, opatrovnictví či svěření dítěte do vlastní péče, pak matka nemá na dítě žádný nárok. Na tomto poli panují islámské zákony. Hlavní starostí saúdskoarabských soudů je zajistit, aby dítě – ať chlapec nebo dívka – bylo vychováno v souladu s islámskou vírou. Zde není běžné, aby se dítě přidělilo do matčiny péče.

Když se manželství rozpadne, matka může získat opatrovnictví ohraničené věkem devíti let u chlapců a sedmi let u dívek. V Saudské Arábii vládne přesvědčení, že po překročení uvedené věkové hranice již děti mateřskou péči nepotřebují, a proto se základní péče převádí na otce. Jestliže se do stanovené lhůty matka znovu provdá, automaticky dětí ztrácí. Tato zásada platí především u dívek, protože dívka nesmí žít ve společné domácnosti s mužem, jenž není jejím pokrevním příbuzným. Právo (*šaría*) nařizuje, že v případě úmrtí nebo uvěznění otce přechází péče o dítě na nejbližšího mužského příbuzného.²⁶

---

²⁶ Aminová, H. *Shledání v poušti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008. s. 176.

4 ZAKRYTÁ ZNAMENÁ SLUŠNÁ

Jeden z důvodů, proč chodí muslimské ženy zakryté, je ten, že se jedná o kulturní zvyk, který na Blízkém východě existuje již po několik tisíc let, mimo jiné také jako ochrana proti slunci. Ano, tento zvyk existoval již dávno před příchodem islámu. Zakrývání vlasů a obličeje bylo tehdy znakem a výsadou pouze vysoce postavených žen z dobrých rodin, stejně tak jako to, že na veřejnost ženy vycházely minimálně. Pobíhání po tržištích plných mužů zajišťovaly služebné, otrokyně a ženy z chudých vrstev. Teprve islám zajistil spravedlnost a rovnocennost pro všechny a zpřístupnil tuto krásnou výsadu i chudým ženám, které tak přestaly být „méněcennými“. Najednou bylo zakrývání nejen povoleno, ale navíc doporučováno – a jak je známé, v některých zemích i nakazováno. Všechny formy zakrývání prošly několika vývojovými fázemi, které podléhaly nejruznějším vlivům odrážejícím soudobou světovou politickou situaci.

Dnes se však zdá, že zakrývání žen pokročilo v očích slušných Arabů do dalšího stadia. Abychom to mohli pochopit, stačí se podívat na nedávné zvyky v českých zemích. Nejenže slušné ženy (obzvláště na vesnicích) chodily ještě před padesáti lety víc oblečené než dnes – už jen šátek se považoval za něco absolutně nezbytného. I pojem „křesťan“ míval jiný obsah. O každém dobrém člověku se hlavně na vesnicích říkávalo: „Je to dobrý křesťan“. Slovo „křesťan“ jako by nahradilo slovo „člověk“. A stejné to je i v Jordánsku. Jako by dnes slovo „muslim“ bylo synonymem pro dobrého, slušně vychovaného člověka dobrých mravů a zásad. Totéž platí o oblečení žen. V minulosti nosily zakryté vlasy jen vysoce postavené ženy. Posléze všechny ženy, které vyznávaly islám. Potom jen ty dobré muslimky; ty „špatné“, které na náboženství tolik nedbaly, v průběhu minulých sta let šátek odložily. V tu chvíli se veřejné mínění o ženách s šátkem či bez šátku zcela ustálilo a přestalo se rozlišovat, zda se jedná o muslimku nebo nemuslimku: „Dobrá žena nosí šátek a hábit, špatná žena šátek nenosí a nezakrývá své tělesné křivky (takže ji těší upoutávat pozornost špatných mužů).“ Také dobrý muž musí zakrývat své „křivky“ a také pro něho platí norma slušného oblečení. Chodí ve vyžehlené čisté *dišdaši* (dlouhý jednobarevný hábit podobný košili)

sahající až ke kotníkům. Pod ní má dlouhé lehké „spodní kalhoty“ *serwuál* stejné barvy. Když se jedná o významnou událost, oblékne si muž navrch ještě *abáju*, tradiční vlněný mužský volný kabát jednoduchého střihu. Muž by navíc měl být umytý a navoněný, s upraveným plnovousem a hlavně s pokrývkou hlavy. Pro obě pohlaví platí totéž: slušné oblečení je spojeno se slušným chováním. Autorka v knize „Mužům vstup zakázán“ říká: „Ještě dlouho po návratu z Jordánska jsem přemýšlela, zda existují takové ženy, které v tomto oblečení trpí a touží po „svobodě“ – možnosti odkrytí se – a jejich okolí (rodina, přátelé a lidé ve městě) jim to zakazuje. Avšak nejenže jsem takovou ženu v Jordánku nepotkala, ale pokaždé dojdou k závěru, že to snad není ani možné.“

Ženy absolutně nechtějí – a ani v žádném případě nemohou – ze dne na den sundat své šátky, závoje a hábity, ale není to stát, kdo je k tomu „nutí“. Ženy „nutí“ něco jiného:

1. Horkokrevní nevychovaní muži, kteří nesmějí mít sex před svatbou a nikdy v životě jim není dovoleno masturbovat, se chovají k ženám lépe, čím méně z nich vidí.
2. Ostatní ženy v okolí, které se před těmito muži chrání svým oděvem, předpokládají, že by to měly dělat všechny ženy.
3. Zvyky, historie, kultura a náboženství, v jehož pravidlech je zcela jasně řečeno, že dobrá žena se nevystavuje na obdiv.

Vše dohromady je zkrátka „společnost“, která má vlastní pravidla směřující k tomu, aby mohla dál fungovat, což vytváří tak začarovaný kruh. A bude trvat ještě hodně let, než z něj bude jakékoli východisko blízké evropskému chápání, které ovšem je (vzhledem k českým babičkám v šátku) snad jen o nějakých padesát let „modernější“ než arabské (což nemusí nutně znamenat, že je lepší). Stručně řečeno, každá kultura má své zvyky, které jsou po mnoho staletí ozkoušené a fungují v daných podmínkách. Nelze je však úspěšně implantovat do

jiné kultury a už rozhodně ne během několika desetiletí a bez dalších nutných návazných změn.²⁷

Většina cizinců se domnívá, že zakrývání je vymezeno pouze pro muslimky. Muslim na otázku zda by měla chodit zahalená v Jordánsku i žena z Evropy však odpoví: „Ano, žena by měla chodit zakrytá. Jste přece slušní lidé. A dobrá žena chodí zakrytá.“

---

²⁷ Klímová-Pumerová, K. *Mužům vstup zakázán*. Praha: Portál, 2005. s. 28-31.

ZÁVĚR

Moderně smýšlející muslimové zdůrazňují, že islám má vždy na mysli především ochranu důstojnosti ženy. Takový smysl mají třeba zvláštní dámská oddělení ve vlacích nebo v autobusech, která mají ženy chránit před nevhodnými dotyky v tlačenicích. Mnohé muslimky skutečně soudí, že islámská pravidla chování slouží k ochraně jejich důstojnosti lépe než rozvolněná západní morálka.

Otázka ženské rovnoprávnosti se dostává poslední dobou čím dál více do popředí zájmu především západní veřejnosti. Existují dokumenty, které líčí hrůzné osudy islámských žen, na druhé straně však existují také dokumenty, které zachycují pozitivní zpořádky. Postavení žen v islámských zemích nelze však přičítat jen islámu, ale i místním tradicím, způsobu výkladu Koránu a míře uplatnění *šarií*.

V knize „Závoj a džíny“ autorka Magdaléna Frouzová uvádí: „Bohužel média dávají muslimským ženám málo prostoru, aby promluvily. Kvalitní knihy pravých muslimek, jako je třeba dr. Abla Kahlawí nebo dr. Sucad Sálíh, které jsou odbornicemi na islám a islámské právo na věhlasných egyptských univerzitách, nebo evropských muslimek, jako například dr. doc. religionistiky Anne Sofie Rolad na univerzitě v Malmo, tu zná jen málokdo. Poptávka určuje nabídku a většina lidí je žhavá na skandální příběhy utiskovaných žen. Jenže ty jsou zkreslující a vytvářejí o islámu nesprávný obraz. Kdyby skutečně islám byl takový, jak stojí v oněch knihách a zprávách, jistě by už byl vytlačen někam na okraj společnosti jako zaostalý a nefunkční systém. Nepřítahoval by tolik lidí a zvláště těch vzdělaných.“²⁸

V závěru bakalářské práce si sama kladu otázku: „Jak tedy ohodnotit postavení ženy v islámu a je to vůbec možné?“ Z prostudovaných materiálů vyplývá, že život islámských žen a jejich postavení ve společnosti jsou nejen rozmanité, ale liší se v jednotlivých zemích a v mnoha oblastech jsou i velmi

---

²⁸ Frouzová, M. *Závoj a džíny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. s 100.

překvapivé. Musím tedy konstatovat, že jsem na položenou otázku nenašla jednoznačnou odpověď kladnou ani zápornou. Oslovilo mě však mnoho zásad islámu, které by potřebovala současná společnost přijmout za své. Islám skutečně dovede v člověku vyvolat zvědavost po hlubším poznání, obdiv k některým zvyklostem a tradicím, ale i smutek, strach, obavu a nepochopitelnost konkrétních jevů a způsobů života na straně druhé.

Pro shrnutí ještě několik myšlenek: Jen málo náboženských projevů vyvolává tak silné emotivní reakce jako zahalování muslimských žen. Na Západě bývá jejich zahalování často chápáno jako symbol útlaku nebo jako vyjádření politicko-náboženského postoje žen. Také v muslimském světě probíhají o zahalování rozsáhlé diskuse a muslimské feministky vedou ostrou kampaň proti této praxi. Důvodů, proč se ženy zahalují, je mnoho. Některé ženy se podřizují tlaku okolí, jiné tak činí z osobního přesvědčení. Závoj nemusí nutně znamenat příslušnost ženy k angažovanému islámu. Může znamenat odmítnutí moderního nebo západního světa pro jeho morální zkaženost. Může to být způsob, jak nalézt bezpečné místo ve sféře mužů tím, že zahalení vyznačí hranice, jež nepřísluší mužům překračovat. Zahalení může být štít, za nímž na sebe ženy berou odvážné společenské role. Členka Muslimského bratrstva v Evropě své důvody shrnula: „Islámský oděv je pro mne odlišujícím znakem. Žena v šátku vzbuzuje respekt a je znamením zdravé a slušné společnosti, kde je sexualita omezena v rámci manželství, kde každý plní své povinnosti a dostává se mu jeho práv. Žena v šátku je ženou váženou, s níž se zachází jako s lidskou bytostí, ne jako se sexuálním objektem.“ Jiná muslimka se vyjádřila: „Pro mne je šátek součástí mne samé. Ukazuje, kdo jsem a jakou mám identitu. Je také znamením pro všechny cizí muže, že mé tělo není na prodej. Ve svém šátku jsem svobodná. Nejsem ovládána potřebami mužů.“²⁹

---

²⁹ Kouřilová, I. – Mendel, M. *Cesta k prameni. Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2003. s. 33-66.

Samotní muslimové nevidí islám jako náboženský systém oddělený od reálného života, ale vysvětlují jejich náboženství jako ucelený způsob života, nerozlišují mezi světskými a náboženskými záležitostmi. Islám sice nevytvořil církev, ale vytvořil ucelený systém práva, kde všechno podléhá islámské moci a předpisům.

Připomeňme si v závěru několik hesel islámského postoje k ženě:

- Islám ženu uznává za plného a rovnoprávného partnera muže v rozmnožování lidstva.
- Žena je rovnoprávná s mužem ve sdílení osobních a společných povinností.
- Je rovnoprávná s mužem, pokud jde o přístup ke vzdělání a vědění.
- Žena má právo na svobodu názoru stejně jako muž.
- Historické záznamy dosvědčují, že se ženy prvních muslimů zúčastňovaly veřejného života.
- Islám zaručuje ženám stejné právo uzavírat smlouvy, podnikat, vydělávat a mít oddělené vlastnictví.
- Žena se těší některým výsadám, o něž je muž ochuzen.
- Zařazení ženy za muže při modlitbách neznamena, že je horší než on.
- Muslimská žena je vždy spojována se starou tradicí známou jako „závoj“.

Je zřejmé, že postavení ženy v islámu je neobvykle vysoké a realisticky vhodné pro její povahu.³⁰

Všichni si jistě velmi dobře uvědomujeme a setkáváme se s tím i prostřednictvím medií, že otázka postavení žen v rodině a ve veřejném životě patří k nejčastějším tématům diskusních střetů mezi obhájci muslimské morálky a jejich západními kritiky. Západ vnímá postavení žen v muslimské společnosti jako nerovnoprávné. Z muslimské strany se zase ozývá kritika Západu, kde

---

³⁰ *Postavení ženy v islámu* [online]. [cit. 29. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.muslim.cz/informace/zena.htm>>.

postmoderna vážně oslabila a dále oslabuje tradiční rodinu a degraduje ženu pornografií a promiskuitou v různém stupni a podobách. A to je velmi vážný stav současné společnosti a dotýká se každého z nás v našem životě.

Cílem bakalářské práce bylo poznat a pochopit postavení žen v islámu. Poodkrytím „závoje“, nasloucháním slovům a myšlenkám jednotlivých autorů bylo shromážděno mnoho názorů, odpovědí a svědeckých výpovědí. Pokud alespoň částečně tato práce pomohla čtenáři rozšířit si poznání o islámu a hlouběji se zamyslet nad vztahy ve společnosti a její morálitou, potom došlo k naplnění jejího záměru.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Aminová, H. *Shledání v poušti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1060-4
- Frouzová, M. *Závoj a džíny, ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-776-6
- Ibrahim, I. A. *Stručný průvodce k porozumění islámu*. Praha: Islámská nadace, 1972. ISBN 80-903196-1-0
- Klímová-Pumerová, K. *Mužům vstup zakázán*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-995-X
- Kouřilová, I., Mendel, M. *Cesta k prameni. Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-85425-53-X
- Kropáček, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7
- Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 80-7021-125-3
- Kropáček, L: Dnešní islám a otázky mravního řádu. *Teologické listy*, 2005, roč. 16, č. 4. s. 152-155
- Lawrence, B. *O Koránu*. Praha: Nakladatelství Pavel Dobrovský – BETA, 2007. ISBN 978-80-7306-316-0
- Zábrodská, E. *Žila jsem v zemi Alláhově*. Praha: Nakladatelství Portál, 2004. ISBN 80-7178-952-6
- Tureček, B. *Světla a stíny ISLÁMU*. Banská Bystrica: Nakladatelství Tlačiarne BB, 2007. ISBN 978-80-242-1909-7
- *Korán. Živá díla minulosti. Svazek 63*. Praha: Odeon, 1972. ISBN: neuvedeno.
- *Postavení ženy v islámu* [online]. [cit. 29. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.muslim.cz/informace/zena.htm>>.
- *Co je nového. Učení islámu* [online]. [cit. 29. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.islamweb.cz>>

ABSTRAKT

BERÁNKOVÁ, M. *Ženy v islámském světě – rodina a společnost*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce M. Klapetek.

Klíčová slova: islám, Korán, prorok Muhammad, islám a společnost, postavení ženy v islámu, rodina v islámu, muslimská žena a její vzdělanost, historie a současnost islámu

Práce se zabývá postavením ženy v islámském světě, její úlohou ve vztahu k rodině a společnosti. V první části jde o bližší seznámení se s islámem, jeho původem a posláním.

Ve druhé části jde o přiblížení, jaké je být ženou v islámské společnosti, které tradice upřednostňuje islám. Ukázat na odlišnosti v postavení ženy ve vybraných státech, ale i ve vztahu k ekonomické situaci a životní úrovni. Poskytnout náhled do oblasti, která je pro část lidstva naprosto samozřejmá, přirozená součást jejich života, ale pro druhou část lidstva nejen neznámou, ale i vyvolávající dojem bezpráví a utlačování. Pokusit se vyprovokovat ve čtenáři na základě poskytnutých informací hlubší zájem nejen o samotný islám, ale i morální lidské společnosti.

ABSTRACT

WOMEN IN ISLAMIC WORLD – FAMILY AND SOCIETY

Key words: Islam, Koran, prophet Muhammad, Islam and society, position of a woman in Islam, family in Islam, Moslem woman and her culture, history and present time of Islam

The dissertation deals with the position of women in the Islamic world, with their role in the relation to the family and society. The first part includes the detailed acquaintance with Islam, its origin and mission.

The second part describes what means to be a woman in the Islamic society and the traditions the Islam makes prior. It shows the differences in the position of women in the selected countries and also in the relation to the economic conditions and standard of living. It provides the view of the field which is absolutely obvious for a certain part of mankind, a natural part of their life but totally unknown for another part of mankind, recalling the feeling of harm and oppression. I have tried to provoke a reader – based on the provided information – to be more deeply interested in the Islam itself and also in the morality of the human society.